KUNST GEBOUW

Samen zorgen voor goed cultuuronderwijs voor alle kinderen in Zuid-Holland

JAARVERSLAG 2019

JAARVERSLAG 2019

Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2019 van Kunstgebouw, in de nieuwe huisstijl!

2019 stond in het teken van veel positieve ontwikkelingen en een aantal stevige uitdagingen. In het onderwijs speelde het lerarentekort, en daarmee de vraag hoe we ervoor kunnen zorgen dat alle kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen tijdens hun schoolloopbaan. Cultuuronderwijs speelt daarbij een rol van betekenis.

Er is voorzichtig meer optimisme in het culturele veld. Het besef dat cultuur van en voor iedereen moet zijn, wil de sector op maatschappelijk draagvlak kunnen blijven rekenen, dringt steeds verder door. Er is veel aandacht voor educatie, participatie en inclusie. Gelijke kansen om toegang te hebben tot cultuur, is een belangrijk thema geworden.

Voor Kunstgebouw – de Zuid-Hollandse provinciale organisatie voor cultuuronderwijs en cultuurparticipatie – bieden deze ontwikkelingen veel aanknopingspunten bij het vormgeven van ons beleid en onze activiteiten. We stelden ons in 2019 de vraag: hoe zorgen we ervoor dat het mes aan twee kanten snijdt; dat we met onze activiteiten kwalitatief cultuuronderwijs stimuleren én druk wegnemen bij de overvraagde leerkrachten?

Dat cultuur van en voor iedereen is, is de kern van onze missie. Cultuuronderwijs is daarvan de basis. Cultuuronderwijs richt zich van nature op de brede doelgroep van alle kinderen en jongeren die onderwijs genieten, zonder uitzondering.

De nieuwe ontwikkelingen op het gebied van cultuurparticipatie bieden voor Kunstgebouw een kans om een rol te gaan spelen bij het toegankelijk maken van cultuur voor groepen die soms minder gauw met cultuur in aanraking kunnen komen, vanwege sociale, maatschappelijke of medische omstandigheden.

In 2019 is er veel gerealiseerd. We hebben veel aandacht besteed aan de voorbereiding van de nieuwe cultuurplanperiode 2021-2024, die volop kansen biedt. En dat deden we niet alleen. Onze activiteiten bestaan bij de gratie van veel goede samenwerkingsverbanden.

We hebben een aantal belangrijke stappen naar de toekomst gezet, mede dankzij en samen met alle mensen en organisaties die in dit mooie en complexe werkveld een rol spelen.

En we hebben in 2019 een aanloop genomen. In 2020 zullen we springen en vanaf 2021 kan Kunstgebouw een nog grotere bijdrage leveren aan de toegang tot cultuur voor alle kinderen, jongeren en volwassenen in Zuid-Holland.

Aukje Bolle
Directeur-bestuurder Kunstgebouw

Illustratie van Pepijn van den Nieuwendijk bij het beeldende kunstproject *De Expeditie*.

Ontwikkelingen in de omgeving

Na de veranderingen in de interne organisatie in 2018 stond 2019 in het teken van de ontwikkelingen in de omgeving. De impact van Kunstgebouw is het grootst wanneer ons beleid en onze activiteiten aansluiten bij de ontwikkelingen in het provinciaal en landelijk beleid. Door samenwerking en synergie te zoeken en op alle niveaus – van kleuterklaslokaal tot ministerie – dezelfde uitgangspunten te hanteren, ontstaat de slagkracht om kansen te creëren en te verzilveren.

Nieuw provinciebestuur

Op 20 maart 2019 werd een nieuw provinciebestuur gekozen. De coalitie bestaat uit VVD, ChristenUnie en SGP, GroenLinks, PvdA en CDA. In het coalitieakkoord staat onder meer: “We ondersteunen cultuureducatie en bibliotheken, onder andere om kinderen met kunst en cultuur in aanraking te laten komen en laaggeletterdheid te bestrijden.” Voor erfgoed, cultuureducatie en cultuurparticipatie trekt de provincie €25 miljoen uit. In het akkoord staan veel aanknopingspunten met de missie van Kunstgebouw: samenwerken, innoveren, voorsorteren op de uitdagingen van morgen en kansengelijkheid creëren.

Zuid-Hollands Cultuurdebat

In aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen organiseerde Kunstgebouw samen met Erfgoedhuis Zuid-Holland, Probiblio, Jeugdtheaterhuis, Popunie en Stichting Educatieve Orkest Projecten op 14 maart 2019 het Zuid-Hollands Cultuurdebat in OPEN in Delft. Bijna alle politieke partijen gaven gehoor aan onze uitnodiging en gingen met elkaar in debat over de rol van cultuur, erfgoed en leesbevordering voor Zuid-Holland. De flinke opkomst toonde een grote betrokkenheid van politici, professionals en publiek uit de hele provincie.

Rijksbeleid: Cultuur voor iedereen

Op 11 juni 2019 presenteerde minister Van Engelshoven haar uitgangspunten voor het Cultuurbeleid 2021-2024. De minister wil blijven investeren in goed cultuuronderwijs. Het programma Cultuureducatie met kwaliteit (CMK) wordt voortgezet en verbreed. Er komt bijvoorbeeld meer aandacht voor het voortgezet onderwijs. In 2021 start het nieuwe programma Cultuurparticipatie. Net als bij CMK werkt het rijk hierin samen met gemeenten en provincies. Met deze rijksmiddelen kunnen we voor belangrijke impulsen en duurzame ontwikkelingen zorgen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het sociaal domein in Zuid-Holland.

Diversiteit en inclusie

Op 1 november 2019 nam minister Ingrid van Engelshoven de nieuwe Code Diversiteit & Inclusie in ontvangst. De vorige code was alleen gericht op culturele diversiteit, de nieuwe code heeft ook oog voor andere vormen van verschil. Kunstgebouw zet zich graag in voor een culturele en creatieve sector waarin iedereen zich welkom voelt, ongeacht culturele achtergrond, gender, seksuele voorkeur, beperking, leeftijd of economische status. Het nieuwe programma Cultuurparticipatie biedt volop mogelijkheden voor het creëren van gelijke kansen, en het bereiken van doelgroepen met een maatschappelijke achterstandspositie.

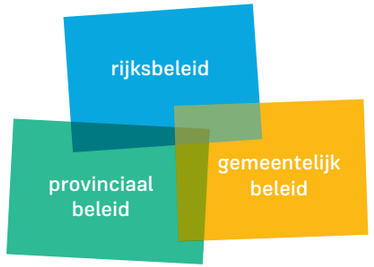

De tour van Fien door Reuring Theater

Ontwikkelingen in de organisatie

De ontwikkelingen in de omgeving hebben uiteraard invloed op de ontwikkelingen in onze organisatie. We staan midden in de praktijk en gaan veel in dialoog met scholen, cultuuraanbieders en gemeenten.

Van productgericht naar klantgericht

Om onze toekomstambities te kunnen realiseren, hanteert Kunstgebouw een vraaggerichte aanpak. Deze ontwikkeling is in 2018 ingezet en in 2019 doorgezet. In het aanbod van producten en diensten betekent dit dat er meer maatwerk wordt geleverd, aangepast aan de specifieke wensen en behoeften van scholen, gemeenten of regio's. Bij de inrichting van de teams en het relatiebeheer is niet langer het product het uitgangspunt, maar de klant (gemeente, school of regio). De inventarisatie van de vraag, behoeften en de ervaren obstakels bij het ontwikkelen van visie en beleid voor cultuuronderwijs door scholen, gemeenten en instellingen speelt daarbij een belangrijke rol.

Ontwikkeltrajecten

Om de omslag van productgericht naar vraaggericht optimaal te kunnen maken heeft Kunstgebouw verschillende individuele en organisatiebrede ontwikkeltrajecten ingezet.

Nieuwe merkstrategie

Kunstgebouw is in 2019 gestart met het ontwikkelen van een nieuwe merkstrategie. Bij zoveel verandering hoort een nieuwe strategie om naar buiten te treden. Dit traject wordt in 2020 vertaald in een nieuwe visuele identiteit en een nieuwe website. Dit jaarverslag is daar een voorbeeld van.

Doelgroepsegmentatiesysteem

Daarnaast is Kunstgebouw in gesprek met landelijke partners over het ontwikkelen van een doelgroepsegmentatiesysteem voor de cultuureducatie en -participatiesector naar voorbeeld van het Rotterdamse culturele doelgroepenmodel. Hoe meer we weten over onze doelgroepen, hoe beter we hen kunnen bereiken en bedienen.

ICT/CRM

Omdat we meer maatwerk gaan leveren moet ook de ICT worden aangepast aan de verschillende wensen en behoeften. Kunstgebouw is in 2019 gestart met het onderzoeken van de technologische mogelijkheden om de digitale diensten te optimaliseren en de kosten die daarmee samenhangen. Na gedegen onderzoek wordt een plan met bijbehorende begroting opgesteld dat onderdeel zal uitmaken van onze ambities voor de nabije toekomst.

Fair Practice en Governance

Niet nieuw, maar wel belangrijk om te melden, is dat Kunstgebouw naast de Code Diversiteit & Inclusie in de dagelijkse praktijk twee andere belangrijke codes voor de culturele sector naleeft. De Fair Practice Code biedt een normatief kader voor duurzaam, eerlijk en transparant ondernemen en werken in kunst, cultuur en creatieve industrie. De Governance Code Cultuur is een instrument voor goed bestuur en toezicht in de cultuursector.

COLUMN

Door Jantine van der Meijden

Censuur of inclusief denken?

Zoenende mensen op het podium, gesprekken over overspel... Bij het scouten van voorstellingen let Kunstgebouw niet alleen op de artistieke kwaliteit. Op de checklist staat ook: is deze voorstelling geschikt voor christelijke scholen? Een kwestie van inlevingsvermogen, vindt Jantine van der Meijden, teamleider Cultuuronderwijs bij Kunstgebouw. Hoe pakken wij de selectie aan?

Bij Kunstgebouw selecteren we voorstellingen voor het programma Kijk|Kunst waar zo'n 300 scholen in Zuid-Holland gebruik van maken. Naast inhoudelijke criteria (sluit dit aan bij de belevingswereld van kinderen uit groep 7 en 8?) en praktische criteria (kan deze kleutervoorstelling in het speellokaal plaatsvinden?) staat op onze checklist ook: is deze voorstelling geschikt voor christelijke scholen? Is dat censuur of juist inclusief denken?

Aanleiding voor dit stuk is een artikel in het AD: 'School vindt voorstelling te heftig voor kinderen en verlaat theater.' Zoenende mensen op het podium, gesprekken over overspel en griezelige scènes. De leerkrachten uit het artikel vonden de voorstelling niet geschikt voor hun leerlingen. Hoe pakken wij de selectie van schoolvoorstellingen aan?

Niet vloeken en geen seks

Een vrije voorstelling vindt plaats in een andere context dan een schoolvoorstelling. Voor vrije voorstellingen geldt: als ouder ben je erbij en je kunt meteen reageren op vragen of angsten. Bovendien heb je de voorstelling zelf uitgekozen. Bij schoolvoorstellingen ligt het anders. Scholen laten de keuze over aan ons. Alles wat we kiezen moet voor elke denominatie geschikt zijn, openbaar, katholiek, christelijk of islamitisch. En eigenlijk wijken deze scholen onderling niet eens zoveel van elkaar af. Ook een openbare school houdt niet van vloeken en geweld in een voorstelling.

Geen heksen, wel kabouters

Niet vloeken en geen geweld klinkt logisch. Maar hoe zit het met sprookjes? Daarin zit wel een verschil tussen openbaar en christelijk onderwijs. Je kunt niet simpelweg stellen dat sprookjes niet mogen. Maar als in een voorstelling wezens voorkomen met bovennatuurlijke krachten, zoals heksen of tovenaars, vergt dat meer aandacht. Hoewel christelijke scholen daar onderling in kunnen verschillen. Is mythologie uitgesloten? Dat hangt van de leeftijd van de kinderen af. Als ze oud genoeg zijn om te duiden dat een mythe uit de Griekse cultuur komt, dus een andere cultuur dan die van henzelf, dan kan het wel.

Vraag leerkrachten om mee te kijken

Om een zorgvuldige afweging te maken, vragen wij leerkrachten om mee te kijken. Zoals Heleen Reitsma-Vroegindewij van de christelijke Oranjeschool in Katwijk. Zij gaat al tien jaar mee met Kunstgebouw naar presentatiedagen van impresariaten. Hier scouten theaters en organisaties als Kunstgebouw voorstellingen. Heleen wordt twee dagen per jaar vrij geroosterd om dit te kunnen doen. Haar directeur vindt het belangrijk dat de voorstellingen niet alleen goed aansluiten bij de leerlingen maar ook bij de levensovertuiging van de school.

Wanneer we met Heleen, en andere leerkrachten, in gesprek gaan, wordt telkens weer goed duidelijk dat er geen lijstje te maken valt waarop staat 'dit kan wel' en 'dit kan niet'. Het ligt genuanceerder. Heleen geeft aan dat door de zorgvuldigheid waarmee Kunstgebouw voorstellingen kiest, deze vorm van kunst ook in aanmerking komt voor kinderen die anders nooit voorstellingen zouden zien.

Ga in gesprek met makers

Makers zijn zich er soms helemaal niet van bewust dat bepaald taalgebruik of een specifiek onderwerp scholen af kan schrikken. De voorstelling kan dan onbedoeld niet tot zijn recht komen. Dat is zonde. Als wij een voorstelling heel goed vinden, maar er zit iets in dat niet geschikt is voor alle scholen, dan leggen we dat uit. We zullen makers nooit vragen om iets aan te passen. Maar we laten ze wel even door de bril van een school kijken. Is dat censuur? Nee, eerder inlevingsvermogen. Soms moeten we een voorstelling laten liggen. Dat is jammer, maar geen concessie. We hebben tenslotte keuze uit een ruim aanbod. We kiezen een voorstelling die even mooi en goed is, maar ook inhoudelijk past. Zo brengen we hoogwaardige voorstellingen naar íedere school.

Jantine van der Meijden is teamleider Cultuuronderwijs bij Kunstgebouw.

Samenwerking

Samenwerken is de basis voor goed cultuuronderwijs. Kunstgebouw is onderdeel van een uitgebreid netwerk met cultuur- en onderwijsprofessionals en overheden. De komende tijd worden we ook actief op het gebied van cultuurparticipatie en breiden we dit netwerk verder uit in het sociaal domein.

Basisvoorziening Cultuurparticipatie

Samen met SEOP, Popunie en Jeugdtheaterhuis vormt Kunstgebouw de Zuid-Hollandse Basisvoorziening Cultuurparticipatie. De instellingen dragen gezamenlijk zorg voor een breed aanbod van binnen- en buitenschoolse educatie, participatie en talentontwikkeling in alle disciplines.

Erfgoedhuis Zuid-Holland en Probiblio

Toegang tot cultuur en informatie en de kennis van de eigen omgeving en geschiedenis vormen de basis voor maatschappelijk welzijn. Samen met de collega-instellingen van de Basisvoorziening Cultuurparticipatie, Erfgoedhuis Zuid-Holland en Probiblio vormt Kunstgebouw de Zuid-Hollandse sector voor cultuur, erfgoed en leesbevordering. Door onderlinge afstemming en samenwerking worden de effecten van de activiteiten versterkt en beschikt Zuid-Holland over een stevige basis voor cultuur in de breedste zin van het woord.

Provincie

Kunstgebouw vertaalt de ambities van de provincie Zuid-Holland naar beleid voor cultuuronderwijs en, in 2020, voor cultuurparticipatie.

Gemeenten

In samenwerking met Zuid-Hollandse gemeenten geeft Kunstgebouw het beleid voor cultuuronderwijs vorm. Op lokaal en regionaal niveau vindt afstemming plaats en worden programma's georganiseerd, netwerken onderhouden en ambities geformuleerd.

Scholen en cultuuraanbieders

Scholen en cultuuraanbieders kennen de lokale wensen en mogelijkheden voor cultuuronderwijs en -participatie. Zo ontwikkelen we activiteiten die aansluiten bij de lokale identiteit, een duurzame werking hebben en profijt hebben van de kennis en het landelijke netwerk van Kunstgebouw.

Post-hbo en kunstvakonderwijs

Kunstgebouw is partner van de post-hbo opleiding Cultuurbegeleider van Inholland Academy. We denken mee over de inhoud en vorm van de opleiding en verzorgen colleges aan studenten. Ook verzorgen we samen met Inholland Academy masterclasses voor ICC'ers.
Samen met Cultuurschakel Den Haag en het Koninklijk conservatorium geeft Kunstgebouw vorm aan een traject om kunstvakstudenten voor te bereiden op de toekomstige beroepspraktijk in het cultuuronderwijs.

Raad van twaalf

In de Raad van twaalf bundelen provinciaal werkende cultuurinstellingen hun krachten, waaronder Kunstgebouw. De raad heeft landelijke dekking en is op rijksniveau de gesprekspartner waar het gaat om beleidsontwikkeling voor cultuureducatie en -participatie. De provinciale cultuurinstellingen trekken samen op, leren van elkaar en behartigen gezamenlijke belangen. Vanuit de Raad van twaalf is Kunstgebouw gesprekspartner van het IPO, het interprovinciaal overleg.

Coördinatoren en penvoerders

Vanuit het landelijke programma Cultuureducatie met kwaliteit (CMK) is Kunstgebouw penvoerder voor 18 Zuid-Hollandse gemeenten. Wij werken hierbij nauw samen met de lokale CMK-coördinatoren. Naast Kunstgebouw, penvoerder voor de kleine en middelgrote gemeenten, zijn in Zuid-Holland acht penvoerders actief voor gemeenten met meer dan 90.000 inwoners. Kunstgebouw faciliteert het uitwisselen van kennis en ideeën tussen de penvoerders om de onderlinge samenwerking te bevorderen.

LKCA en FCP

Als cultuuronderwijsinstelling is Kunstgebouw aangesloten bij het LKCA, het landelijk kennisinstituut voor cultuureducatie en amateurkunst. Het LKCA organiseert onder meer het LPKC, landelijk platform kenniscentra cultuureducatie. Ook hebben we veel contact met het FCP, het Fonds voor Cultuurparticipatie. Dit fonds stimuleert het meedoen aan cultuur en voert landelijke subsidieregelingen uit zoals het programma Cultuureducatie met kwaliteit en het programma Cultuurparticipatie.

1-2tjes door De Stilte
(foto Hans Gerritsen)

Activiteiten in 2019

Om goed cultuuronderwijs te kunnen waarborgen, is Kunstgebouw actief op drie vlakken die onderling sterk met elkaar samenhangen: ontwikkelen van goede educatieve producten, bevorderen van deskundigheid en vormen van een stevig netwerk van scholen, gemeenten en cultuuraanbieders. Alle activiteiten zijn erop gericht om samen te zorgen voor goed cultuuronderwijs voor alle kinderen in Zuid-Holland.

Bevorderen van de deskundigheid van leerkrachten en cultuuraanbieders

Kunstgebouw Academie

De Kunstgebouw Academie biedt cursussen en workshops voor leraren, schoolteams, cultuuraanbieders en vakdocenten om hun kennis en vaardigheden in cultuuronderwijs te vergroten. Het scholingsaanbod en de structuur van de academie zijn in 2019 vernieuwd. Er is een duidelijke lijn aangebracht om klanten beter te begeleiden bij de stappen die ze willen zetten.

Nieuw in de academie is bijvoorbeeld de *Masterclass voor ICC'ers* over de thema's draagvlak, verandering op school en geld. Daarnaast hebben we een aantal verdiepingsworkshops ontwikkeld, zoals *Ontwerp zelf een creatieve les*. Op verzoek van scholen is ons aanbod verder uitgebreid met de nieuwe workshops *Kennismaking met mediakunst en Verdieping in mediakunst*. Eind 2019 zijn de eerste stappen gezet om ook workshops over erfgoed en filmeducatie te ontwikkelen, in samenwerking met respectievelijk Erfgoedhuis Zuid-Holland en Beeldung.

Een aantal schoolbesturen in Zuid-Holland heeft het scholingsaanbod voor haar medewerkers gebundeld in een eigen academie. In 2019 is aanbod van de Kunstgebouw Academie opgenomen in de academies van Samenwerkingsverband Driegang, Stichting Katholiek Onderwijs Pijnacker, SOPOGO en Kindwijs. Onze intentie is om structureel met deze academies samen te werken.
Opvallend is dat we steeds meer maatwerkvragen krijgen, zoals het inhoudelijk vormgeven en begeleiden van een studiedag op school of een *incompany training* voor een museum.

In 2019 verzorgde de Kunstgebouw Academie 49 cursussen en workshops voor 859 deelnemers. De meest aangevraagde workshop in 2019 was *Hoe kijk je met kinderen naar kunst?*. Deelnemers gaven de cursussen en workshops gemiddeld het rapportcijfer 8,1.

Kijken naar voorstellingen met leerlingen
Een aansprekend voorbeeld van hoe het bevorderen van deskundigheid nauw samenhangt met het ontwikkelen van goede educatieve producten en het vormen van een stevig netwerk is het project *Kijken naar voorstellingen met leerlingen* in Katwijk en Rijnsburg. Leerkrachten van groep 5 en 6 deden vanuit het regionale CMK-project in mei 2019 mee aan een praktische workshop van Kunstgebouw. Hierin leerden ze hoe kijken naar een voorstelling bijdraagt aan de ontwikkeling van leerlingen en hoe ze dit kijkproces goed kunnen begeleiden. Vervolgens bezochten de leerkrachten met hun eigen klas de prachtige muziektheatervoorstelling *Imad* van SEOP in het lokale theater Tripodia.

Meer informatie:
www.kunstgebouw.nl/academie

Ontwikkelen van goede educatieve producten voor leerlingen

Kijk|Kunst en Doe|Kunst

Met de programma's Kijk|Kunst en Doe|Kunst biedt Kunstgebouw scholen in Zuid-Holland een concrete basis voor goed cultuuronderwijs. Bij Kijk|Kunst gaan de leerlingen naar dans, theater of muziekvoorstellingen of krijgen beeldende kunst in de klas. Bij Doe|Kunst gaan leerlingen, na een inspirerende gastles, zelf aan de slag met dans, theater, muziek of beeldende kunst.

De voorstellingen in Kijk|Kunst selecteert Kunstgebouw zorgvuldig uit het landelijke aanbod. De projecten van Doe|Kunst ontwikkelt Kunstgebouw met kunstenaars, theatermakers en muzikanten uit heel Nederland. Ieder Doe|Kunst-project start met een gastles door een vakdocent van Kunstgebouw. Bij Kijk|Kunst starten de beeldende kunstprojecten voor groep 3 tot en met 5 ook met een gastles. Door de gastles krijgen de projecten een vliegende start en voelt de groepsleerkracht zich zekerder bij het uitvoeren van de overige lessen.

Het lesmateriaal bij Kijk|Kunst en Doe|Kunst bestaat uit een duidelijke handleiding met goed uitgewerkte lessen, praktische instructiefilmpjes en tips om onderwerpen uit de projecten te verbinden aan andere lessen.

In 2019 hebben we drie nieuwe Doe|Kunst-projecten ontwikkeld: het theaterproject *Speurneuzen gezocht* voor groep 5 en 6, het beeldende kunstproject *Strandbeesten* voor groep 7 en 8 en het beeldende kunstproject *Kleine mensen Grote bouwsels* voor groep 7 en 8. Voor Kijk|Kunst hebben we het beeldende kunstproject *De Expeditie* voor groep 5 en 6 gemaakt. Deze projecten zijn in schooljaar 2019-2020 in gebruik genomen. In totaal stonden afgelopen schooljaar 68 Doe|Kunst en Kijk|Kunst-projecten op het programma.

2019 was een spannend jaar omdat veel scholen toe waren aan een contractverlenging. Omdat in ons werkgebied sprake is van krimp hadden we verwacht dat het aantal scholen zou afnemen. Gelukkig besloten verreweg de meeste scholen Kijk|Kunst en Doe|Kunst voort te zetten. Ook hebben we een aantal nieuwe scholen mogen verwelkomen. Wanneer scholen beginnen met Kijk|Kunst of Doe|Kunst organiseren we een kick-off met het team waarin we de leerkrachten praktisch wegwijs maken en inhoudelijk goed voorbereiden zodat ze geïnspireerd aan de slag kunnen.

In 2019 namen 284 scholen uit 27 gemeenten met in totaal 55.173 leerlingen deel aan Kijk|Kunst. 92% van de leerkrachten waardeerde Kijk|Kunst in 2019 met goed tot uitstekend. Aan Doe|Kunst namen 87 scholen uit 18 gemeenten met in totaal 13.479 leerlingen deel. 76% van de leerkrachten waardeerde Doe|Kunst in 2019 met goed tot uitstekend.

Doelgroep ouders
"Uw kind deed vandaag mee met de gastles van het muziekproject *Liedjesmakers gezocht*. Misschien leuk om thuis nog even over na te praten?" Vanaf schooljaar 2019-2020 krijgen alle leerlingen na een gastles of voorstelling een flyer mee voor thuis. Zo betrekken we ouders bij de projecten en kan de school laten zien wat ze te bieden heeft aan cultuuronderwijs. Scholen kunnen ook gebruik maken van onze *Ouderavond toolkit* en *Basisteksten voor schoolgids en beleidsplan.*

De Stilte wint Kijk|Kunst-kup
Ieder jaar reikt Kunstgebouw de Kijk|Kunst-kup uit aan de beste schoolvoorstelling. We bepalen de winnaar op basis van de waarderingen die we ontvangen van scholen. Voor schooljaar 2018-2019 was dat de dansvoorstelling *1-2tjes Ives Thuwis* van De Stilte uit Breda. De makers en impresariaten waarderen deze prijs enorm omdat het de enige prijs is in Nederland waar niet het publiek of een vakjury de winnaar bepaalt, maar leerkrachten en leerlingen.

Leerkrachten denken mee
Voor zowel Kijk|Kunst als Doe|Kunst werken we met een adviescommissie met leerkrachten van scholen die zelf deelnemen aan de programma's. Hun ogen en oren houden ons scherp en zorgen dat we een goed afgestemd programma maken dat aansluit bij de praktijk van het onderwijs. Zo gaan leerkrachten met ons mee naar presentatiedagen om voorstellingen te scouten. Wanneer we twijfelen, vragen we een second opinion aan een andere leerkracht uit de adviescommissie. Bijvoorbeeld om zeker te weten of een voorstelling aansluit bij scholen met een sterke christelijke identiteit. Of om te bepalen of een voorstelling beter past bij groep 3-4 of 5-6.

Succes voor vakdocenten en kunstenaars
Leuk om te zien is dat de kunstenaars en vakdocenten met wie wij samenwerken successen boeken. In 2019 waren zowel Jeroen Schipper als Jasper Smit genomineerd voor de Willem Wilminkprijs voor beste kinderlied 2019. Jeroen Schippers won de prijs. Van beide makers is een voorstelling opgenomen in Kijk|Kunst. Onze vakdocent Kim van den Enden won het tv-programma *Sterren op het doek.*

Meer informatie:
www.kunstgebouw.nl/kijkkunst
www.kunstgebouw.nl/doekunst

Theater Toetje in Rijswijk
Soms smaakt Kijk|Kunst naar meer. In schooljaar 2018-2019 is de Rijswijkse Schouwburg gestart om bovenop het reguliere Kijk|Kunst-programma de scholen een extra voorstelling aan te bieden: Theater Toetje. De Schouwburg betaalt de voorstelling en Kunstgebouw verzorgt kosteloos de dienstverlening daaromheen. Wegens succes wordt dit in schooljaar 2019-2020 herhaald.

Lessenserie Verdrinkend Land
Kunstgebouw wordt regelmatig door andere partijen benaderd om educatieve projecten te ontwikkelen. Op 23 januari 2019 is het project Verdrinkend Land gepresenteerd in Dirksland. Kunstgebouw maakte in opdracht van Stichting WO2GO de bijbehorende lessenserie. Leerlingen uit groep 7 en 8 ontdekken waarom de Duitsers in 1944-1945 op Goeree-Overflakkee delen bouwland onder water hebben gezet en welke gevolgen dit had. Ze leren op een actieve manier de geschiedenis van hun eigen dorp kennen en verbinden kunst en erfgoed met elkaar. Centraal staan de foto's die in 1944-1945 illegaal gemaakt zijn door Johannes Boomsma en Johannes de Man.

Vijf voor Rembrandt en Kinderboekenweek
Kunstgebouw wil ook scholen waar we (nog) niet mee samenwerken, inspireren om meer aan cultuuronderwijs te doen. Daarom bieden we ieder jaar twee gratis lespakketten aan. Eén rond een actueel thema en één rond de Kinderboekenweek. In 2019 haakten we aan bij het Rembrandt-jaar. Alle Nederlandse basisscholen boden we een geactualiseerde versie van ons lespakket *Vijf voor Rembrandt* aan.

Digitale Scheurkalender Burgerschap
Kunst en erfgoed stimuleren leerlingen om met andere ogen naar zichzelf en hun omgeving te kijken. Dit sluit goed aan bij het doel van burgerschapsonderwijs: leerlingen opleiden tot burgers met een actieve, betrokken, nieuwsgierige en kritische houding. Daarom zijn Kunstgebouw en Erfgoedhuis Zuid-Holland in 2019 gestart met de ontwikkeling van de Digitale Scheurkalender Burgerschap voor de onderbouw van het vmbo. Kunst en erfgoed worden aan de belangrijkste thema's uit het vak burgerschap gekoppeld. Op deze manier willen we een duurzame positieve bijdrage leveren aan de ontwikkeling van burgerschap onder leerlingen die straks het grootste deel van de beroepsbevolking vormen. Het Mondriaan Fonds en het VSBfonds steunen het project financieel. Kennisnet, Netwerk Digitaal Erfgoed en SLO zijn samenwerkingspartners. Het concept van de Digitale Scheurkalender is bedacht door het Kröller-Müller Museum. Zij wonnen er in 2019 een internationale prijs voor museumeducatie mee. De Digitale Scheurkalender Burgerschap wordt in oktober 2020 gelanceerd.

> Leuk dat de kinderen naar een 'echt' schilderij hebben gekeken. De gastdocent besprak het goed en vroeg door. Het mengen van de verf was ook leuk.
>
> Leerkracht van OBS Wethouder Brederode in Rijswijk

Vormen van een stevig netwerk van scholen, gemeenten en cultuuraanbieders

Cultuureducatie met kwaliteit

Gemeenten in Zuid-Holland met minder dan 90.000 inwoners kunnen meedoen aan het landelijke programma Cultuureducatie met kwaliteit (CMK) onder penvoerderschap van Kunstgebouw. Na de eerste periode van vier jaar (2013-2016) heeft de regeling een vervolg gekregen met een tweede periode (2017-2020). Wegens succes wordt de regeling verlengd met een derde periode (2021-2024). Het doel van het programma is goed cultuuronderwijs op elke school voor ieder kind.

Wij zijn in 2017-2020 penvoerder voor 12 CMK-regio's die uit 18 Zuid-Hollandse gemeenten bestaan: Brielle, Goeree-Overflakkee, Gorinchem, Hellevoetsluis, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Katwijk, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Molenlanden, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Schiedam, Vlaardingen, Westvoorne en Zwijndrecht.

Voor elke deelnemende regio is een stuurgroep aangesteld. De stuurgroep bestaat uit de regionale CMK-coördinator, vertegenwoordigers van het onderwijs, de gemeente en lokale cultuuraanbieders, en Kunstgebouw. Wij bewaken de voortgang en bieden begeleiding en advies bij de realisatie van de regionale plannen. Wij sluiten aan bij wat er al is en dragen bij aan de realisatie van nieuwe ambities.
In samenwerking met de regionale CMK-coordinator bieden wij vanuit de Kunstgebouw Academie workshops en trainingen aan om de deskundigheid van leerkrachten en culturele aanbieders in de regio te bevorderen. Daarnaast organiseren wij kennisuitwisseling en netwerkbijeenkomsten voor regionale CMK-coördinatoren en hun samenwerkingspartners. Verder onderhoudt Kunstgebouw goed contact met de penvoerders van de grote gemeenten in Zuid-Holland.

In 2019 werden met het CMK-programma in de gemeenten onder penvoerderschap van Kunstgebouw 250 scholen met 55.000 leerlingen bereikt.

Monitoring en evaluatie

Eén van de verantwoordelijkheden van Kunstgebouw als penvoerder is de monitoring en evaluatie van de Zuid-Hollandse projecten. Kunstgebouw verzorgt deze taak in samenwerking met onderzoeksbureau Oberon. In 2019 heeft de tweede meting van de tweede CMK-periode plaatsgevonden. Voor dit onderzoek zijn verschillende gesprekken met CMK-coordinatoren en interne cultuurcoördinatoren gevoerd. Tijdens deze gesprekken waren de drie hoofdthema's de uitgangspunten: implementatie, verdieping en ontwikkeling van het curriculum, versterking van inhoudelijke deskundigheid en versterking van de relatie van scholen met de culturele en sociale omgeving.
De opgedane informatie zal gebruikt worden als input voor de derde en tevens laatste meting van de tweede CMK-periode in Zuid-Holland. Deze eindmeting staat gepland voor eind 2020.

Begeleiding

De begeleiding die Kunstgebouw biedt, stemmen we uiteraard volledig af op de behoeften per regio. In Hendrik-Ido-Ambacht zit bijvoorbeeld een goedlopende organisatie en is voldoende aanbod van lokale cultuuraanbieders. Onze begeleiding is gericht op inhoudelijke advisering van de CMK-coördinatoren en versterken van erfgoededucatie gericht op de lokale geschiedenis in samenwerking met lokale erfgoeddeskundigen.
In Zwijndrecht lag op meerdere vlakken een vraag om begeleiding. We hebben de gemeente geholpen om het Zwijndrechts Cultuurprogramma op te zetten. Op het programma staat voor iedere school een kunst- en een erfgoedproject. Voordat de leerlingen met de projecten starten, krijgen de leerkrachten workshops over met kinderen kijken naar voorstellingen en erfgoedwijsheid. Naast de gemeente en Kunstgebouw zijn Historische Vereniging Zwijndrecht, theater Spektakel en Erfgoedhuis Zuid-Holland partner van dit programma. Het Zwijndrechts

Koning Lear door Joris Lehr
(foto Richard Pels)

Cultuurprogramma is een start voor integrale en duurzame cultuureducatie in de gemeente Zwijndrecht waarin nog meer lokale cultuurpartners kunnen participeren.

Kennisdeling
Onze derde taak als penvoerder is kennisdeling. Op verzoek van de regionale CMK-coördinatoren organiseerden we op 15 mei 2019 bij Kunstgebouw een atelier over het voeren van een coachend gesprek met het onderwijs. Hoe kun je zorgen voor een effectief gesprek waarbij alle partijen zich na afloop goed voelen? Wegens succes werd dit atelier op 21 november 2019 herhaald.
Samen met het FCP en het LKCA organiseerden we op 5 november 2019 bij CKC Zoetermeer een bijeenkomst voor CMK-coördinatoren en hun achterban over de Brede Regeling Combinatiefuncties.

Op 3 december 2019 had Kunstgebouw alle Zuid-Hollandse penvoerders uitgenodigd bij Parkvilla in Alphen aan den Rijn om kennis en ideeën uit te wisselen. Samen met een deskundige werd gesproken over vakkenintegratie en samen met het FCP is vooruit gekeken naar de volgende CMK-periode.
Op 9 april 2019 vond de eerste *meet up* plaats voor studenten van de opleiding Docent Muziek aan het Koninklijk Conservatorium (Den Haag) en Codarts (Rotterdam). De studenten woonden een muziekvoorstelling voor basisschoolleerlingen bij. Daarna gingen ze in gesprek met de maker over de totstandkoming van de voorstelling en het belang van kijken naar kunst voor de culturele ontwikkeling van leerlingen. Vervolgens werkten de studenten onder begeleiding in kleine groepjes een lesopzet uit die aansluit bij de voorstelling. Deze *meet ups* zijn een gezamenlijk project van de penvoerders in Zuid-Holland.

Integrale aanpak
Kunstgebouw streeft naar een aanpak waarin inhoud, organisatie en deskundigheid integraal worden ingezet, zodat ze elkaar versterken.
De gemeente Midden-Delfland is daar een mooi voorbeeld van.
Hier zijn aanbieders van cultuuronderwijs samengebracht om een lokaal cultuurprogramma te maken. Met hulp van scholen is dit programma inhoudelijk aangescherpt zodat het goed aansluit op de behoeften van het onderwijs. Kunstgebouw is gevraagd om de coördinatie te doen: het maken van roosters van alle gastlessen en locatiebezoeken, en de communicatie daarvan naar de scholen. Kunstgebouw biedt de scholen bovendien een digitaal platform waarop het bezoekrooster, informatie over de activiteiten en het lesmateriaal van alle aanbieders te vinden zijn. Deze samenwerking werd in november 2019 vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. Lees meer hierover in het interview met Angela Kok.

Meer informatie:
www.kunstgebouw.nl/cmk

En meer

Begeleiding vmbo-scholen
De Comenius Mavo in Capelle aan den IJssel is in 2019 gestart met het project Ontsaaiing. Kunst & cultuur spelen hierin een belangrijke rol. De school richt onder meer een makerspace in waar leerlingen leren ontwerpen, experimenteren, uitproberen, falen en doorzetten. De school ontvangt hiervoor subsidie vanuit de regeling *Versterking cultuureducatie vmbo* van het FCP. Kunstgebouw heeft de Comenius Mavo geholpen bij het opstellen van de subsidieaanvraag. Nu het project is gestart, heeft Kunstgebouw als samenwerkingspartner een inhoudelijke, adviserende, sturende en ondersteunende rol. Het Farelcollege in Ridderkerk is ook door ons geholpen bij het aanvragen van deze subsidie. In 2020 wordt bekend of deze gehonoreerd wordt. Per 2021 gaat de subsidieregeling *Versterking cultuureducatie vmbo* op in het programma Cultuureducatie met kwaliteit.

Impuls muziekonderwijs
Samen met Kunstgebouw en lokale muziekpartners werken verschillende scholen in Zuid-Holland dankzij de subsidie Impuls Muziekonderwijs aan structurele goede muzieklessen in alle groepen. In 2019 is dit traject met één school afgerond, in 2020 volgen acht andere scholen. Deze subsidieregeling is inmiddels gesloten.

Lang Leve de Muziek Show
Zestien Zuid-Hollandse basisscholen deden mee aan de audities van de Lang Leve de Muziek Show. Sommige scholen zelfs met meerdere klassen. Om de puntjes op de i te zetten, kregen alle klassen hulp van een Vliegende Brigadier van Kunstgebouw, een vakleerkracht muziek die 10 uur muziekles geeft om de act nóg beter te maken. Uiteindelijk won OBS De Dukdalf met hun zelfgeschreven lied 'Ik wens de zee schoon' over de plastic soep. Zij mochten samen met de winnaars uit de andere provincies als Grootste Schoolband van Nederland optreden voor Koningin Máxima tijdens Het Kerst Muziekgala 2019.

Curriculum.Wat.Nu?
Wat een leerling in het primair en voortgezet onderwijs moet kennen en kunnen wordt door de overheid vastgelegd. Voor een toekomstbestendig curriculum is vernieuwing nodig. Daarom hebben leraren en schoolleiders een nieuw voorstel voor negen leergebieden opgesteld. Kunst & cultuur is één van die leergebieden. Hoe nu verder? Op dinsdag 17 september 2019 organiseerden KCR, SKVR en Kunstgebouw de kennisbijeenkomst Curriculum.Wat.Nu?. Aanwezigen werden helemaal bijgepraat door sprekers die dicht bij het vuur hebben gezeten.

Beeldeducatie
In 2019 is Beeldung, knooppunt voor beeldeducatie in Zuid-Holland, van start gegaan. Doel is om beeldtaal te verankeren in het onderwijs en leerlingen op te leiden tot kritische kijkers en makers. Beeldung werkt samen met verschillende partners aan concrete projecten.
De samenwerking van Kunstgebouw en Beeldung heeft geresulteerd in een educatief filmprogramma voor VO en PO in het kader van 75 jaar Vrijheid in Zuid-Holland. Ook onderzoekt Kunstgebouw samen met Beeldung hoe film- en beeldeducatie opgenomen kan worden in de programma's Kijk|Kunst en Doe|Kunst.

Donatie op locatie
Donatie op Locatie is een landelijk initiatief waarbij adviseurs van het VSBfonds elke laatste donderdag van de maand de regio ingaan. Ze gaan in gesprek met mensen die een initiatief of project met lokale of regionale impact zijn gestart en daarvoor een donatieverzoek willen indienen. In Zuid-Holland werkt VSBfonds samen met Kunstgebouw voor aanvragen op het gebied van Kunst & Cultuur en met JSO voor aanvragen op het gebied van Mens & Maatschappij.

Berenjacht
In 2019 bracht het Jeugdtheaterhuis in samenwerking met Luxor Theater Rotterdam de muzikale familievoorstelling BEER uit. Kunstgebouw heeft meegeholpen bij het zoeken naar talentvolle jongeren tussen de 13 en 20 jaar die aan de voorstelling wilden meewerken.

COLUMN

Door Geertruida Huisman

Creëer beknopt en inspirerend aanbod

Leraren trainen om goed cultuuronderwijs te geven. Met dat doel startte in 2015 de Kunstgebouw Academie in Zuid-Holland. Er werden vele workshops en cursussen ontwikkeld. Alsmaar meer en meer, totdat het aanbod een vergaarbak zonder duidelijke focus was geworden en het hoog tijd werd om de bakens te verzetten. Geertruida Huisman vertelt hoe ze dat aanpakten.

Begin met de basis en ga dan sorteren
Wij geloven dat goed cultuuronderwijs begint met een duidelijke visie en bestaat uit kunst maken, kunst kijken en erfgoed beleven. Dat is de kapstok voor het scholingsaanbod; daarmee namen we het bestaande aanbod onder de loep. Wat sloeg de afgelopen jaren aan en wat niet? En wat ontbrak er nog? Wij schrapten de helft van de workshops en cursussen (kill your darlings!) en ontwikkelden een verdieping voor het populairste aanbod.

Zet de behoefte van de basisscholen centraal
De behoefte van basisscholen in onze regio staat voorop. Hoe kunnen wij hen het beste ondersteunen bij cultuuronderwijs in de klas? Waar worden ze enthousiast van? En wat zijn de struikelblokken voor leerkrachten om zich te verdiepen in cultuuronderwijs?

Creëer beknopt en inspirerend aanbod
Dit is een inkoppertje: leraren hebben het druk. Erg druk. Cultuuronderwijs kan daardoor voelen als iets wat er óók nog bij moet, naast de reguliere lessen, het leerlingvolgsysteem, cursussen over hoogbegaafdheid en vergaderingen. Er is behoefte aan beknopt en inspirerend aanbod. We zien een duidelijke voorkeur voor workshops die één tot anderhalf uur duren. Kort en krachtig na een dag voor de klas of als onderdeel van een studiedag.

Voorbeeld
De Kunstgebouw Academie had samen met Inholland Academy een vervolgcursus ontwikkeld voor de cursus Interne Cultuurcoördinator (ICC). Een gat in de markt! Of toch niet? De cursus van vier bijeenkomsten is nooit afgenomen, hoewel we merkten dat icc'ers wel degelijk behoefte hebben aan verdieping en extra handvatten. De tijdsinvestering bleek een probleem.

Geertruida Huisman coördineert de Kunstgebouw Academie.

De oplossing? Masterclasses voor icc'ers die elk anderhalf uur duren. Met onderwerpen uit de cursus, maar dan in losse bijeenkomsten die onafhankelijk van elkaar kunnen worden afgenomen. Direct na de communicatie van het nieuwe aanbod werd de eerste masterclass aangevraagd.

Organiseer vervolgaanbod en maatwerk
In een korte workshop kun je slechts beperkte inhoud kwijt. Daarom brachten we lagen aan in het aanbod: kennismaken – verdiepen – vasthouden. Leraren maken in een workshop van één tot anderhalf uur kennis met een onderwerp. Zij worden echt gemotiveerd als ze het geleerde meteen kunnen toepassen in de klas. Het gebeurt dan ook regelmatig dat er een vervolg komt op de kennismakingsworkshop. Dat kan in de vorm van een verdiepingsworkshop, een kennismakingsworkshop over een ander onderwerp, of zelfs een volledige cursus. Ook bieden we maatwerk. Dan passen we vorm en inhoud aan en maken die bijvoorbeeld korter, of specifiek toegespitst op thematisch werken.

Regel coaching on the job
Een interessante ontwikkeling is de scholingsvorm co-teaching: *coaching on the job*. Kunstvakdocenten komen onder lestijd bij de leerkracht in de klas om (samen) een les te geven met als doel: leerkrachten meer handvatten en zelfvertrouwen geven tijdens de kunstlessen. Deze vorm van scholing kost de leraar relatief weinig tijd, omdat die tijdens een reguliere les plaatsvindt. Ook uit onderzoek blijkt dat co-teaching een effectieve manier van professionaliseren is.

Werk met laagdrempelige methodes
Lang niet alle leraren voelen zich bekwaam genoeg om een muziekles te geven of om met leerlingen te praten over een dansvoorstelling. Ze hebben tenslotte geen kunstgeschiedenis/theater/muziek/... gestudeerd. Dat hoeft ook niet. Daar zijn kunstvakdocenten voor opgeleid. Tegelijkertijd kan een leraar wel degelijk zelf een goede kunstles geven. Leraren zijn juist op pedagogisch-didactisch gebied ervaren, ze zijn goed in onderwijzen. Daar haken we bij aan. We introduceren laagdrempelige methodes, tools en werkvormen die leraren direct kunnen toepassen in de klas. Bijvoorbeeld:

- Met de interactieve methode *Visual Thinking Strategies* kan een leraar een beeldend kunstwerk bespreken met leerlingen zonder dat het nodig is dat hij kennis heeft over het werk en de kunstenaar.
- Met de Cultuur Connector kunnen leerkrachten cultuuraanbod verbinden met andere lessen op school.

Via het denkkader procesgerichte didactiek ontdekken leerkrachten hoe ze creativiteit kunnen ontwikkelen bij kinderen. Niet het eindproduct staat centraal – met als resultaat 30 keer dezelfde tekening van een huis – maar het creatieve proces. Door leerlingen te inspireren met uiteenlopende voorbeelden en ze te laten experimenteren met vormen, kleuren en materialen, ontstaan 30 unieke huizen.

We maken altijd een vertaling naar de praktijk. Leerkrachten kunnen er vervolgens zelf mee aan de slag in de klas. Je leert immers het meest wanneer je het geleerde zelf weer overbrengt op anderen.

Bereikt in 2019

		BEOOGD	BEHAALD
Netwerk	**Cultuureducatie met kwaliteit**		
	gemeenten waarvoor wij penvoerder zijn	20	18
	gemeenten die wij informeren over CMK	*	46
	provinciale bijeenkomsten	2	1
	kennis- en praktijkbijeenkomsten	4	3
	scholen	*	250
	leerlingen	*	55.000
Deskundigheidsbevordering	**Kunstgebouw Academie**		
	bijeenkomsten/cursussen en maatwerk activiteiten	16	49
	scholen/instellingen/gemeenten	*	209
	deelnemers	160	859
	gemiddeld rapportcijfer	8	8
Lesprogramma's	**Kijk|Kunst**		
	gemeenten	28	27
	scholen	287	284
	leerlingen	55.063	55.173
	waardering goed tot uitstekend	88%	92%
	Doe|Kunst		
	gemeenten	18	18
	scholen	89	87
	leerlingen	13.168	13.479
	waardering goed tot uitstekend	79%	76%
	Maatwerk		
	scholen	*	34

* deze cijfers verzamelen we sinds 2019, daar zijn de beoogde resultaten niet bekend.

Onze mensen in 2019

Inhoudelijk heb ik veel geleerd en de voorbeelden die de trainer gaf, kun je uitstekend toepassen in de praktijk. Echt een cursus waar je veel aan hebt.

Leerkracht van School met de Bijbel in Sommelsdijk

Medewerkers
Barbara Bak *medewerker Logistiek & Planning*
Asta Biezeman *projectleider Cultuuronderwijs*
Aukje Bolle *directeur-bestuurder*
Debby Bos-Merien *projectleider Cultuuronderwijs*
Hetty Dooren *teamleider Logistiek & Planning*
Ingrid Fijen *projectleider Cultuureducatie met kwaliteit*
Kim Fransen *projectleider Cultuuronderwijs*
Marlieke Fris *projectleider Cultuuronderwijs*
Marjan Geeve *medewerker Logistiek & Planning*
Mariëtte van Gent *medewerker Logistiek & Planning*
Annemarie Hogervorst *communicatiemanager*
Hanna Hoogendam *Financiën*
Geertruida Huisman *projectleider Kunstgebouw Academie*
Verolique Jacobse *specialist Cultuuronderwijs*
Edith Janssen *programmamanager*
Anton Klein *projectleider Educatief Materiaal*
Wendy Korten *webmaster*
Sylvia van der Lee *medewerker Logistiek & Planning*
Jantine van der Meijden *teamleider Cultuuronderwijs*
André van Moppes *medewerker ICT*
Karola Pezarro *projectleider Educatief Materiaal*
Annelies Suyker *medewerker Communicatie & marketing / Cultuuronderwijs*
Jurgen Weisfelt *adviseur ICT*
Eva Willems-Hirsch *projectleider Cultuureducatie met kwaliteit*

Raad van Toezicht
Rehab Chaker
Jane Chin-A-Fo
Henriette van der Linden (voorzitter)
Alex Oldenburg

Denktank Cultuureducatie met kwaliteit
Tineke Drenthe
Eelco van Es
Christel Portegies
Fred Wartna

Vakdocenten en trainers
Nelleke van Aken
Leontien Apekrom
Cilia Batenburg
Ellie van den Bomen
Sander van den Brink
Kim van den Enden
Manon Geers
Marjolein Gijzel
Lex Gorter
Kira Groos
Suzanne van den Hondel
Adelijn van Huis
Marsha Kester
Stefanie Kampman
Chyramain van Kempen
Anouk van Kolfschoten
Ondine de Kroon
Joke Leenders
Barbara Lodder
Pieter Mols
Karen de Moor
Mirjam Pelupessy
Josje de Regt
Marlies Rijkers
Paul Vogelezang
Marije de Vries
Jacquelien Vroemen
Arinda Vrolings
Monique van Vugt
Sjoerd Wijn

Adviescommissie Kijk|Kunst en Doe|Kunst
Tineke van der Eijk-Breijer
Wilma van Gameren
Carmen Kroon
Elko Luijckx
Rianne Marinissen
Gerda Verberne-Strobbe
Mariette Verwey
Heleen Reitsma-Vroegindewij

Interview met Tinka Lansbergen en Wendy Dubois

“We investeren veel in persoonlijk contact”

Op de achtergrond klinken gymzaalgeluiden. Stuiterende ballen, de veren van een trampoline. Dat is niet zo gek want Hi5Ambacht (spreek uit als ‘high-five ambacht’) is gevestigd in een sportcomplex.

Om de hoek zit de muziekschool en het is drie minuten lopen naar het theater. Korte lijntjes, zo werken de combinatiefunctionarissen in Hendrik-Ido-Ambacht. De doelgroep komt dagelijks over de vloer. Met als resultaat dat coördinator Tinka Lansbergen en cultuurcoach Wendy Dubois alle scholen weten te bereiken.

“Voor alle scholen in Hendrik-Ido-Ambacht hebben we een leerlijn bewegingsonderwijs voor groep 1 tot en met 8 ontwikkeld en geïmplementeerd. Dat werd met open armen ontvangen. Het scheelt scholen gewoon ontzettend veel werk en tijd. Dus vanuit de regeling Cultuureducatie met kwaliteit zijn we gaan bedenken hoe we zo’n systematiek ook voor cultuur kunnen ontwikkelen. En dat is gelukt.”

“We leggen scholen niets op en kijken goed wat bij de school past.”

“Met bewegingsonderwijs doorlopen alle scholen dezelfde leerlijn. Met cultuuronderwijs werken we meer op maat. We leggen scholen niets op en kijken goed wat bij de school past. We hebben inmiddels de leerlijnen Dans en Beeldende Kunst ontwikkeld en zijn momenteel bezig met de leerlijn Erfgoed. Om te zorgen voor goede kwaliteit van cultuuractiviteiten willen we trainingen aanbieden voor vakdocenten en helpen we scholen om de leerlijnen zo in te passen dat ze aansluiten bij de visie en praktijk van de school.”

Tinka Lansbergen en Wendy Dubois van Hi5Ambacht uit Hendrik-Ido-Ambacht.

Betrouwbare partner

“De scholen weten inmiddels dat ze aan Hi5 een betrouwbare partner hebben. Dat hebben we als organisatie in de afgelopen acht jaar opgebouwd en dat werkt nu sterk in ons voordeel. We komen op verschillende niveaus een school binnen, ICC’er, directeur, bestuur. Binnen elke laag investeren we veel in persoonlijk contact.”
“Vaak zitten we met alle schoolbestuurders gelijktijdig aan tafel, dat werkt wel zo efficiënt. We spreken over zowel sport als cultuur. Ook sluiten we één keer in de twee weken aan bij het jeugdteam. Wij bieden activiteiten waar jongeren bij aan kunnen sluiten die bijvoorbeeld eenzaam zijn of heel veel gamen en nauwelijks buiten komen. Onlangs organiseerden we een workshop ‘How to be a model’ voor meiden van 12 tot 15 jaar. Naast een les over visagie en een fotoshoot, werd gesproken over weerbaarheid, omgaan met sociale media, hoe zet je jezelf op de foto en hoe liever niet. We organiseren nooit zomaar een workshop, er zit altijd een doel achter.”

“Er zijn geen middelbare scholen in Hendrik-Ido-Ambacht. Toch lukt het om binding met de oudere doelgroep te houden. We organiseren expres activiteiten voor 12 tot 15 jaar, zodat kinderen uit groep 8 kunnen aansluiten. Elf van de veertien groepen 8 in Hendrik-Ido-Ambacht zien wij wekelijks met sport en cultuurlessen. Dat zijn ruim 300 kinderen die goed bekend zijn met Hi5. Dat maakt de doorstroom naar deze activiteiten makkelijk. Het is ook leuk om te zien dat kinderen die naar de brugklas gaan dankzij de activiteiten vaak al wat leerlingen op hun nieuwe school kennen.”

“We wilden laten zien hoe erg wij het waarderen dat leerkrachten de moeite willen nemen om met ons aan de slag te gaan.”

Waardering laten zien aan leerkrachten

Vanuit het CMK-project bood Hi5Ambacht leerkrachten een ICC-cursus aan, gegeven door een trainer van de Kunstgebouw Academie. Bijna alle scholen deden mee, sommige zelfs met meerdere personen. “Aan het begin van elke les ontvingen we de leerkrachten met koffie, thee en iets lekkers. Heel simpel, maar we wilden laten zien hoe erg wij het waarderen dat leerkrachten de moeite willen nemen om met ons aan de slag te gaan. De leerkrachten hadden de hele dag hard gewerkt en moesten dan ook nog naar een cursus. Van de diploma-uitreiking hebben we daarom ook echt een feestje gemaakt.”
“Wij hebben de ICC-cursus aangegrepen om een goed netwerk van leerkrachten op te bouwen. Dit netwerk geeft belangrijke input voor de ontwikkeling van het cultuuronderwijs.”

De reformatorische scholen deden niet mee aan de ICC-cursus en werken ook niet met de leerlijn Dans, omdat dit niet binnen hun visie past. Hoe zorg je dat ze toch kunnen aanhaken? “Met de leerlijn Beeldend konden we deze scholen al een beetje warm maken voor cultuuronderwijs. Nu we bezig zijn met de ontwikkeling van de leerlijn Erfgoed sluiten ze echt aan. Daar zijn we heel blij mee. Binnenkort gaan we pilots met erfgoedlessen op deze scholen draaien.”

Legende van de koppige boer

“Met de leerlijn Erfgoed richten we ons op groep 6, 7 en 8. Kapstok voor de leerlijn is een film over de historie van Hendrik-Ido-Ambacht. We wisten dat we om alle scholen mee te krijgen echt iets met de lokale historie moesten doen. De oorspronkelijke film was voor volwassenen. Wij hebben de film opnieuw laten monteren, ingekort en voorzien van een aansprekende voice-over. De leerlijn wordt ontwikkeld door Kunstgebouw in nauwe samenwerking met het Historisch Genootschap en de scholen. Op deze manier ontstaat er een duurzame samenwerking tussen scholen en de historische vereniging.”

“De onderwerpen uit de film komen terug in de lessen. Zo gaat groep 6 aan de slag met de grenzen en vaarwegen van onze gemeente. Groep 7 onderzoekt de vlasindustrie waarin vroeger de helft van de inwoners werkzaam was. Groep 8 krijgt de legende van de koppige boer. Een legende die hier lokaal

heel bekend is. We gaan in op het fenomeen legendes en koppelen dat aan fake news. Zo leggen we de link met de actualiteit en de belevingswereld van de kinderen.

"We proberen zo veel mogelijk aan te haken bij de kerndoelen van SLO. Dat werkt voor scholen heel prettig. Dan zien ze direct wat ze eraan hebben. En we hebben heel bewust alle scholen vroegtijdig bij het project betrokken. Annemieke Fierinck, die namens Kunstgebouw deze projecten bedenkt, heeft alle Aardrijkskunde en Geschiedenis methodes van de scholen vergeleken en gekeken welke thema's overlappen. Ze heeft een presentatie voor alle ICC'ers gehouden zodat ze feedback konden geven op de lessen. De reformatorische scholen hebben dan wel geen officiële ICC'er, maar ze nemen wel deel aan de overleggen.

"De lokale vakdocenten kunnen steeds beter aangeven waar hun expertise ligt en zijn veel meer over de inhoud van hun workshops gaan nadenken."

Lokaal netwerk steeds professioneler

"Het is leuk om te zien dat het lokale netwerk ook steeds professioneler wordt. Toen we net met CMK begonnen, was het nog een beetje zoeken. De lokale vakdocenten kunnen steeds beter aangeven waar hun expertise ligt en zijn veel meer over de inhoud van hun workshops gaan nadenken. Zeker in combinatie met de leerlijnen. De komende periode willen we ons best gaan doen om de professionele kwaliteit van alle vakdocenten op hetzelfde niveau te krijgen. We willen procesgericht werken bijvoorbeeld heel graag in alle workshops terugzien, dat is nu nog niet overal het geval. We gaan met de vakdocenten en Kunstgebouw in gesprek hoe we deze professionalisering kunnen aanbieden."

"Ook willen we muziekonderwijs beter borgen binnen de scholen. Dit wordt geen leerlijn omdat de vraag per school zo verschilt. Sommige scholen hebben een methode voor muziek. Hen ondersteunen we om die methode beter te benutten en verder te implementeren. Andere scholen zoeken nog een methode. Vanuit de Kunstgebouw Academie bieden we hen de cursus *Methode muziek kiezen en invoeren* aan. Ter ondersteuning schaffen we muziekinstrumenten aan die scholen kosteloos bij ons kunnen lenen."

Meer dan alleen een leuk uitje

"Hier wordt wel vaak theater naar school gehaald, maar wij willen de kinderen ook naar ons mooie lokale theater halen. Vorig jaar zijn we gestart met het aanbieden van een voorstelling die aansluit bij het thema van de Kinderboekenweek. De kinderen vonden het geweldig en het theater vond het ook heel fijn om de zaal goed gevuld te hebben. Vooraf kregen de scholen een lesbrief. Dit jaar willen we leerkrachten vanuit de Kunstgebouw Academie de workshop *Met leerlingen naar een voorstelling, en dan?* aanbieden. Zodat ze hun leerlingen kunnen helpen om meer te zien en te ervaren bij een voorstelling. Zo wordt een bezoek aan een voorstelling cultuuronderwijs en niet alleen een leuk uitje."

Interview met Angela Kok

“De kracht is dat iedereen de meerwaarde ziet”

“Zowel scholen als cultuuraanbieders werken voor de volle 100% mee. Iedereen ziet de meerwaarde van een goed afgestemd lokaal cultuurprogramma voor de basisscholen in Midden-Delfland. Dat we de organisatie door Kunstgebouw laten uitvoeren, voelt voor iedereen als een taakverlichting.”

Angela Kok, projectleider Cultuureducatie met kwaliteit in Midden-Delfland, ontwikkelde samen met scholen en cultuuraanbieders én met hulp van twee provinciale partijen een cultuurprogramma dat helemaal aansluit op de behoeften van de scholen.

Toen Angela de opdracht van de gemeente kreeg om de kwaliteit van het cultuuronderwijs in Midden-Delfland te vergroten, wist ze meteen dat ze dit praktisch moest aanpakken. “Als het te veel tijd kost, haken mensen af.” Ze organiseerde drie brainstormsessies. De eerste sessie was met leerkrachten van verschillende scholen uit de gemeente. Samen hebben ze het bestaande aanbod van de lokale culturele organisaties op een rij gezet. “Het viel me op dat niet alle leerkrachten hiervan op de hoogte waren.” Vervolgens hebben ze dit aanbod kritisch onder de loep genomen. Past dit bij de belevingswereld van kinderen? Sluit dit aan op onze lespraktijk? Inspireert dit onze leerlingen? Kunnen we er in de klas op verder bouwen? En tot slot bespraken de leerkrachten wat ze nog misten in dit aanbod. “Muziek voor groep 5 was bijvoorbeeld een wens. Een lokale muziekvereniging is er wel, maar die had nog geen aanbod voor scholen.”

Angela Kok, projectleider Cultuureducatie met kwaliteit in Midden-Delfland.

Wensenlijstje

Met dit wensenlijstje begon Angela aan sessie twee. Dit keer waren alle lokale cultuuraanbieders uitgenodigd. De wensen werden besproken en ideeën voor nieuw of aangepast aanbod begonnen al te borrelen. Aan sessie drie namen zowel de leerkrachten als de cultuuraanbieders deel. “We bespraken bijvoorbeeld wat leerkrachten nou eigenlijk belangrijk vinden bij een muziekles.”

Aanbieders gingen met de input van de leerkrachten aan de slag om nieuw aanbod te ontwikkelen of bestaand aanbod te verbeteren. Daarin werden ze begeleid door Angela en Erfgoedhuis Zuid-Holland, dat ook al bij de brainstormsessies betrokken was. “Elke aanbieder was aan een school gekoppeld. Eerst bedachten de aanbieders een lesformat. Dat bespraken ze met een leerkracht. Vervolgens werkten ze de les verder uit en ten slotte werd de les op de school uitgeprobeerd.” In sommige gevallen ontvingen aanbieders een training. “Vrijwilligers van de Historische vereniging Oud-Schipluiden weten alles over het leven op kasteel Keenenburg. Maar hoe hou je dit voor leerlingen van groep 6 interessant?”

Geen losse eindjes

“Nu de inhoud steeds meer vorm kreeg, rees de vraag: hoe gaan we dit organiseren? Want om een programma als dit te draaien, is het belangrijk dat de organisatie goed is. Je hebt iemand met veel ervaring nodig die de gastlessen en locatiebezoeken coördineert en vijf dagen per week beschikbaar is. Daarom heb ik Kunstgebouw gevraagd. In gesprek kwamen we op het idee om ook gebruik te maken van het digitale platform van Kunstgebouw. Zoiets zelf ontwikkelen kost veel geld. Dus waarom niet aanhaken bij iets wat er al is? Elke school heeft een eigen inlogcode en kan op de site de roosters en al het bijbehorende lesmateriaal vinden. Bovendien maken verschillende scholen in Midden-Delfland al van het platform gebruik omdat ze deelnemen aan Kijk|Kunst en Doe|Kunst. Nu vinden ze alles bij elkaar. Dat maakt het overzichtelijker.”

“Als het te veel tijd kost, haken mensen af.”

Hans van der Houven, bestuurslid van Muziekvereniging Caecilia, moest even wennen aan het idee om de coördinatie uit handen te geven: “Eerst vroeg ik me af waarom het zo gestructureerd moest. Maar nu ik het resultaat zie, merk ik dat het heel fijn werkt. Er zijn geen losse eindjes meer.” Wim van Mourik, directeur van de Mariaschool, vult aan: “Heel fijn dat een professionele partij de coördinatie doet. Dat neemt ons een hoop werk uit handen. Zo kunnen we ons focussen op de inhoud van het cultuuronderwijs.”

Financiering

Een programma kost geld. Angela vond het spannend hoe de scholen hierover dachten. “Ik heb er bewust voor gezorgd dat het niet te duur werd: 3 euro per leerling. Zo kunnen scholen uit hun budget van 15,78 euro per leerling voor cultuureducatie meedoen aan Kijk|Kunst of Doe|Kunst, meedoen aan het lokale cultuurprogramma én blijft er nog iets over voor andere activiteiten. De schooldirecteuren bleken het bedrag geen probleem te vinden. En de gemeente bood aan om het eerste jaar van het programma te financieren, dus het eerste jaar is deelname voor de scholen gratis.” Wethouder Wendy Renzen ondersteunt het project graag: “Ik ben er trots op dat we als gemeente samen met de lokale organisaties en de scholen het Cultuurprogramma Midden-Delfland kunnen realiseren.”

Contract

Op 20 november 2019 werd het cultuurprogramma Midden-Delfland feestelijk gelanceerd. Scholen, cultuuraanbieders en gemeente tekenden ter plekke een contract dat ze drie jaar aan het project meedoen. Angela: “Ik vond het belangrijk om dit vast te leggen. Want je moet zo’n programma de tijd geven om zich te ontwikkelen. Na één jaar weet je nog niet genoeg. We moeten vast nog dingen bijschaven. Bovendien voorkom je op deze manier dat het project bij de eerstvolgende bezuiniging verloren gaat.”

Alle betrokken leerkrachten en aanbieders waren aanwezig bij de lancering. De betrokkenheid is groot. Zowel scholen als cultuuraanbieders werken voor de volle 100% mee. Het programma is echt samen ontwikkeld. Iedereen voelt zich deelgenoot en ziet de meerwaarde van de samenwerking. Dat is de kracht van het project.”

Interview met Jacqueline Voogt

“Maak gebruik van wat je aangeboden wordt”

Op de eerste dag van het nieuwe schooljaar spreken we Jacqueline Voogt, leerkracht van groep 1-2. Opgeruimd zit ze in haar lokaal. “Ik heb nog helemaal niet zo veel te doen,” lacht ze.

Daar zal snel verandering in komen, want deze actieve cultuurcoördinator zit vol plannen die niet bij plannen zullen blijven. Zo is het afgelopen schooljaar wel gebleken. “Ik vind het heerlijk als kinderen zelf met oplossingen komen, eigen ideeën in kaart brengen en veel eigen inbreng kunnen hebben. Dat ze serieus genomen worden en dat ze geen eenheidsworst zijn. Vooral toen ik nog in de bovenbouw werkte, vond ik het allemaal zo methodegericht, ze moesten alles op dezelfde manier doen. Dat is echt veranderd. Er is bij ons op school nu veel meer aandacht voor het proces. Wij doen geen standaardwerkjes meer. Zo van ‘jongens dit is het voorbeeld, dit moet je namaken’. We proberen kinderen veel ruimte te geven hun eigen creativiteit in te zetten.”

“Ik vind het heerlijk als kinderen zelf met oplossingen komen, en eigen ideeën in kaart brengen...”

Het gaat ineens overal borrelen

Het begon allemaal twee jaar geleden. “Onze directeur wilde het cultuuronderwijs naar een hoger plan tillen. Er werd bij ons op school haast niks aan gedaan. Individueel wel, maar er zat weinig lijn in. Toen hebben we ons aangemeld bij de Cultuurtrein, het CMK-project in Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp. Zij bieden scholen lessenseries beeldende vorming, dans, literatuur, mediawijsheid en theater.”

Jacqueline Voogt, leerkracht van groep 1-2 op de Prins Willem-Alexanderschool in Berkel en Rodenrijs.

“Via de Cultuurtrein hoorde onze directeur dat er een ICC-cursus werd aangeboden vanuit het project Cultuureducatie met kwaliteit. Zij vroeg aan mij en aan mijn collega Hugo de Koning of we dat wilden doen. Mijn hart ligt bij de creatieve vakken, dus ik hoefde daar niet lang over na te denken. En Hugo is zelf heel muzikaal dus die vond dat ook superleuk.” Tijdens zo’n ICC-cursus gaat het opeens overal borrelen. Je krijgt informatie over dingen waar je nog nooit van gehoord hebt. Hoe je een leerlijn kunt opbouwen, hoe lessen in elkaar moeten zitten. Tijdens de cursus hebben we een beleidsplan geschreven waarin vastgelegd is dat wij de creatieve vakken net zo belangrijk vinden als rekenen en taal. Wij hebben het plan zo opgezet dat een leerkracht niet meer kan denken: ‘laat maar, geen tijd’. Het is leuk om te zien dat wat in dat plan staat ook echt gebeurt. Dat onze directie heel positief is over cultuuronderwijs, is daarbij natuurlijk een groot voordeel. Als je dat niet hebt, wordt het knap lastig”.

De fantastische tas

Tijdens de ICC-cursus waren regelmatig mensen aanwezig van culturele instellingen. “Zo zijn we op Kijk|Kunst uitgekomen. Een mooie aanvulling op de lessenseries van de Cultuurtrein, want die staat in het teken van doen en bij Kijk|Kunst staat het kijken naar kunst centraal.” De eerste kennismaking met het programma beviel goed. “De kleuters hadden het beeldende kunstproject *De fantastische tas*. Midden in de klas stond een uitbundig versierde tas van kunstenaar Petra Hartman. Via de methode *Visual Thinking Strategies* bekeken we het kunstwerk. Het viel me op hoeveel de kinderen erin zagen. Bijna nog meer dan je zelf ziet. Daarin zijn ze nog onbevangen. De filmpjes bij het project vonden ze ook prachtig. En daarna gingen ze zelf aan de slag met tassen maken. Die waren leuk geworden! De tassen zijn in de klas tentoongesteld voor de ouders.”

“Mijn hart ligt bij de creatieve vakken, dus ik hoefde niet lang na te denken of ik aan de ICC-cursus mee wilde doen”

“De andere groepen hadden een voorstelling op het programma staan. Ik ben mee geweest met groep 3 en 4 naar de liedjesvoorstelling *Chocokrokodil* en met groep 5 en 6 naar de vertelvoorstelling *Amelia*. Dat was ook fantastisch. Hugo heeft met groep 7 en 8 de theatervoorstelling *De tour van Fien* gezien. Daar was ik zelf niet bij maar ik heb er hele goede verhalen over gehoord.”

Impuls voor muziekonderwijs

De plannen van de twee enthousiaste ICC’ers van de Prins Willem-Alexanderschool hielden daar niet op. “Samen met de muziekschool hebben we subsidie aangevraagd bij de *Impuls muziekonderwijs*. Als je aanvraag gehonoreerd wordt, krijg je best veel geld waar je een hoop mee kunt doen. Naast workshops voor de leerkrachten, krijgen leerkrachten die dat willen co-teaching in de klas. Vorig jaar hadden we onder meer een ukelele-workshop voor alle groepen. Dit jaar gaan we een schoollied componeren en opnemen op cd. Ook hebben we samen met de muziekschool een muziekmethode uitgekozen.”

Niet alle leerkrachten stonden te trappelen om muziekles te geven. “We hebben een collega die muziekles geven echt heel spannend vond, maar wel enthousiast meedeed met de cursus. Toen ze met muziekles begon, ontdekte ze hoe ontzettend leuk de kinderen dat vonden en dat ze dit zelf prima kon geven. Geen muziekles geven is nu geen optie meer. De kinderen vragen er gewoon om.”

Post-hbo opleiding Cultuurbegeleider

Je zou zeggen dat het cultuuronderwijs al goed op de rit staat in Berkel en Rodenrijs. Toch is Jacqueline met haar collega ICC’er Hugo de Koning in oktober 2018 óók nog gestart met de post-hbo opleiding Cultuurbegeleider. “Wij hadden allebei het gevoel dat we nog meer wilden weten. Tijdens een ICC-cursus snuffel je overal aan en word je heel enthousiast. Maar de cursus is te kort voor

echte verdieping. Toen kwam er een mailtje binnen dat we subsidie konden krijgen voor deze post-hbo opleiding." De kosten worden gedekt, maar het blijft een fikse tijdsinvestering. "De opleiding duurt twee jaar, het is niet zomaar iets. Je krijgt veel leeswerk en huiswerkopdrachten. Ook al kost het veel tijd, we gaan er vol voor, we willen hier alles uithalen."

Draagvlak

Dat Jacqueline en Hugo enthousiast zijn, is duidelijk. Maar hoe hebben ze hun collega's meegekregen? "Vooral veel communiceren over wat je van plan bent en je collega's daarbij betrekken. Ook is het belangrijk om lastige dingen te bespreken: wat is het dat je tegenhoudt? We hebben geen moeilijke gesprekken of ruzies gehad. Maar je merkt natuurlijk wel dat sommige mensen meer meegaan dan anderen. En dat je dan weleens mensen moet aanspreken: waarom heb je die les nog niet gegeven? Hoe kunnen we je helpen? Ik heb zelf het idee dat het best goed loopt. Dat heeft ook met openheid te maken. Je wilt elkaar niet de les lezen, maar elkaar meenemen. Kijk, als in groep 5 geen muziek wordt gegeven, dan heb je in groep 6 een hiaat. En dat kan niet."

Draagvlak is er niet alleen op school maar ook vanuit de gemeente. "Ik vind dat er ontzettend goed meegedacht wordt vanuit het CMK-project in Lansingerland. Als je ergens tegenaan loopt, dan komen ze met hulp."

Wij hadden bijvoorbeeld de behoefte om de kinderen, naast muziek, zelf ook op andere vlakken creatief te kunnen uitdagen. Toen stelde de CMK-coördinator de workshop *Creativiteit ontwikkelen met de Doe-het-zelf Toolbox* van de Kunstgebouw Academie voor.

"Aan andere leerkrachten wil ik meegeven: gebruik wat je aangeboden wordt, want dat is ontzettend behulpzaam."

Die hebben we vorige week met het hele team gedaan. De trainster bracht zeven boxen mee met allemaal spullen erin die je normaal in je keukenla of in de schuur hebt liggen. En daar moesten we opdrachten mee gaan doen. Iedereen was razend enthousiast. Bovendien is het onwijs leuk voor je teambuilding."

Je hoeft het niet alleen te doen

Wat vinden de ouders van deze aandacht voor cultuuronderwijs? "Ik heb vorig jaar een presentatie gegeven aan de ouderraad. Zij waren heel enthousiast en gaven aan dat ze cultuuronderwijs ook heel belangrijk vinden en daaraan mee willen werken." De Prins Willem-Alexanderschool werkt met veel verschillende culturele partners samen. "Dat hebben we echt van de ICC-cursus geleerd. Hoe rijk dat is. Voor de leerlingen, maar ook voor de leerkrachten. Alles gaat bruisen. Je leert er gewoon ook heel veel van. Aan andere leerkrachten wil ik meegeven: gebruik wat je aangeboden wordt, want dat is ontzettend behulpzaam. Je kunt soms denken ' help, wat moeten we nou', maar je hoeft het echt niet alleen te doen."

Kunst is de manier om in contact te komen met je gevoel en dat van de ander. Ik gun kinderen dat ze dit op jonge leeftijd leren.

Rehab Chaker, lid raad van toezicht Kunstgebouw

Colofon

Uitgave
Kunstgebouw
Broekmolenweg 20
2289 BE Rijswijk
015 215 4515
www.kunstgebouw.nl

Redactie
Aukje Bolle en Annemarie Hogervorst
Interviews door Annemarie Hogervorst

Fotografie
Rick Keus, Bas Czerwinski en Asta Biezeman

Huisstijl
Taken by Storm (logo door 75B)

Vormgeving
Evelien Doornebal

Drukwerk
Puntgaaf drukwerk

© Kunstgebouw mei 2020
Kunstgebouw maakt zichtbaar wat er is
en stimuleert wat er kan zijn op het gebied
van cultuur in Zuid-Holland.
De activiteiten van Kunstgebouw worden
mede mogelijk gemaakt door de provincie
Zuid-Holland.

KUNST
GEBOUW

Kunstgebouw is de provinciale partner die zichtbaar maakt wat er is en stimuleert wat er kan zijn op het gebied van cultuuronderwijs in **Zuid-Holland**.